

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XVII. De actibus imperatis a voluntate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Super questionis decimasepime articulum primum.

Circa primum articulum questionis 17. aduerte, quod ad imperii rationem tria concurrunt. Ordinatio alicuius ad aliquid: intimatio: & motio. Cū enim præcipitur, Dilige Deū,

ordinatur aliquis ad amandum Deum, & intimatur hoc ei, & mouetur ad hoc ab imperante. Ordinatio autem, & intimatio, ad rationem spectant: motio autem ad uoluntatem, unde actus imperii componitur ex eo, quod est intellectus, & ex eo, quod est uoluntatis. Et quia iuxta doctrinam habitam superius in quaestio. 13. artic. 1. actus compositus ex duobus spectantibus ad diuersas potentias, illius est potentie essentialiter, & elicitive, cuius est materialiter, seu quantum ad substantiam actus, ut patet in actibus habituum (Mori enim propter Christum, licet sit a charitate & fortitudine, elicitive est fortitudinis, quia ipsius est quod ad materiale, cum in imperando uoluntas concurrat ut suprema potentia, quia ut primum mouens ad exercitium, & quod est a superiori potentia in actu composito, se habet ut forma: quod uero ab inferiori, ut materiale & substantia actus) consequens est, ut ordinatio intimatiua in imperio se habeat ut materia, & motio ut forma, ac per hoc imperium est elicitive, & essentialiter actus rationis, uoluntatis uero primordialiter quo ad formam. Testatur autem hoc actus proprius prudentie, quem constat oportere esse actum rationis, & est recte præcipere. Prudens enim post inuentionem, & iudicium, quæ spectant ad eubliam, & gnomen, & finem, habet proprium actum, qui est recte præcipere. Est igitur præceptum, seu imperium actus rationis participantis uoluntatem, ut primum mouens. Et hoc in loco diligenter attendito, quod non considerare participationem uoluntatis

QVAESTIO XVII.

De actibus imperatis a uoluntate, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de actibus imperatis a uoluntate.

ET CIRCA hoc quæruntur nouem.

- ¶ Primò, Vtrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis.
- ¶ Secundò, Vtrum imperare pertineat ad bruta animalia.
- ¶ Tertio, De ordine imperii ad usum.
- ¶ Quarto, Vtrum imperium, & actus imperatus, sint unus actus, uel diuersi.
- ¶ Quintò, Vtrum actus uoluntatis imperetur.
- ¶ Sextò, Vtrum actus rationis.
- ¶ Septimò, Vtrum actus appetitus sensitui.
- ¶ Octauò, Vtrum actus animæ uegetabilis.
- ¶ Nonò, Vtrum actus exteriorū membrorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum imperare sit actus rationis, uel uoluntatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod imperare non sit actus rationis: sed uoluntatis. Imperare .n. est mouere quoddam. Dicit .n. Auic. quod quadruplex est mouens. scilicet efficiens, disponens, imperans, & consilians: sed ad uoluntatem pertinet mouere oēs alias uires aīæ, ut dictū est supra. ergo imperare est actus uoluntatis.

¶ 2. Præ. Sicut imperari pertinet ad id, quod est subiectum, ita imperare pertinere uidetur ad id, quod est maximè liberum: sed radix libertatis est maximè in uoluntate: ergo uoluntatis est imperare.

¶ 3. Præ. Ad imperium statim sequitur actus: sed ad actum rationis non statim sequitur actus: nō .n. qui iudicat aliquid esse faciendum, statim illud operatur. ergo imperare non est actus rationis, sed uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Gre. Nissenus dicit, & etiam Philosophus. quod appetitus obedit rationi. ergo rationis est imperare.

RESPON. Dicendum, quod imperare est actus rationis, præsupposito tamen actu uoluntatis. Ad

F ab intellectu, & intellectus a uoluntate: nec discernere quid hic potentis conuenit ex seipsis, & quid ex alterius participatione: causa est exorbitandi a communibus animi conceptionibus. Et quamuis quolibet profertur contraria, sollicitum esse, stultum cenfeatur: quæ tamen ab illustribus uiris, de quorum numero fuit Scotus, contra-

ria asseruntur, non possum pretere. Putat ipse uoluntatem esse collatiuam, & ordinatiuam, non ut sapit intellectum: sed hoc potius conuenire intellectus, & uoluntati, secundum aliquem eis communem naturam, puta, immaterialitatem, ut patet in secundo sentent. distin. sexta, q. 1. & in quolibet, quaestio. decimasepima. Hoc autem esse falsum, ex communi animi conceptione, qua tenemus, quod ordinare, intellectus seu rationis est, patet. Quod enim ordinari, si actus, sapientie, prudentie, arti &c. conueniat, liquet. Quod uero solus intellectus ordinat, ex eo patet, quod quicquid ordinis in naturalibus, & uoluntatis est, a ratione proficitur, & in illam resoluitur. Opus enim nature, & opus intelligentie: & electiones, in quibus maxime apparet ordo, quia sunt eorum quæ sunt ad finem proper finem, a consilio proficiuntur ordinante hoc in illud. Voluntas enim eligens, & utens, tendit in res secundum ordinem rationis ueræ, uel falsæ, implicite, formaliter, uel virtualiter dirigentis hæc in illa. Unde cum pluralitas sine necessitate admittenda non sit, & in principis natura siudeat paucitati: & omnis ordo qui apparet in uoluntate, saluatur optime in resoluendo in intellectum, & communem animi conceptionem, ut dictum est, habeatur, quod conferre & ordinare, rationis proprium opus est, ab incerta est Scotica hæc phantasia, pcedes ex indirectione eius, quod uoluntati conuenit secundum se uel ut participat intellectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod imperare non est mouere quocunque modo, sed cum quadam intimatione denuntiatiua ad alterum, quod est rationis.

AD SECYNDVM dicendum, quod radix libertatis est uoluntas, sicut subiectum: sed sicut causa, est ratio. Ex hoc .n. uoluntas libere potest ad diuersa ferri, quia ratio potest habere diuersas conceptiones boni: & ideo philosophi distinguunt liberum arbitrium, quod est liberum de ratione iudicium, quasi ratio sit causa libertatis.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa concludit, quod imperium non sit actus rationis absolute, sed cum quadam motione, ut dictum est

Putat ipse uoluntatem esse collatiuam, non ut sapit intellectum: sed hoc potius conuenire intellectus, & uoluntati, secundum aliquem eis communem naturam, puta, immaterialitatem, ut patet in secundo sentent. distin. sexta, q. 1. & in quolibet, quaestio. decimasepima. Hoc autem esse falsum, ex communi animi conceptione, qua tenemus, quod ordinare, intellectus seu rationis est, patet. Quod enim ordinari, si actus, sapientie, prudentie, arti &c. conueniat, liquet. Quod uero solus intellectus ordinat, ex eo patet, quod quicquid ordinis in naturalibus, & uoluntatis est, a ratione proficitur, & in illam resoluitur. Opus enim nature, & opus intelligentie: & electiones, in quibus maxime apparet ordo, quia sunt eorum quæ sunt ad finem proper finem, a consilio proficiuntur ordinante hoc in illud. Voluntas enim eligens, & utens, tendit in res secundum ordinem rationis ueræ, uel falsæ, implicite, formaliter, uel virtualiter dirigentis hæc in illa. Unde cum pluralitas sine necessitate admittenda non sit, & in principis natura siudeat paucitati: & omnis ordo qui apparet in uoluntate, saluatur optime in resoluendo in intellectum, & communem animi conceptionem, ut dictum est, habeatur, quod conferre & ordinare, rationis proprium opus est, ab incerta est Scotica hæc phantasia, pcedes ex indirectione eius, quod uoluntati conuenit secundum se uel ut participat intellectum. In responsione ad secundum, notato distinctionem de radice libertatis formaliter, uel causaliter, & in cor. quod

Inf. q. 60. ar. 1. cor. fin. Et 2. q. 83. ar. 1. & 10 cor. Et ut. q. 22. artic. 12. ad quartum. Et quo. 9. ar. 12. q. 9. ar. 1.

Li. 1. c. 9. in prin. & c. 8. ante med. Arist. 1. Eth. cult. to. 5.

q. 16. artic. & q. 83. ar.

Ca. 1. dio.

Li. 1. c.

art. 1.

q. 9. ar. 1.

Dau. 3.

In cor. quod

ARTICVLVS II.

A Ordinant ad actionem. & iō in eis est impetus, sc̄ non imperium.

ARTICVLVS III.

Utrum usus precedat imperium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod usus precedat imperium. Imperium enim est actus rationis, presupponens actum uoluntatis, ut supra dictum est. * sed v̄sus est actus uoluntatis, ut supra dictum est. * ergo v̄sus precedit imperium.

¶ 2 Præt. Imperium est aliquid eorum quæ ad finē ordinantur: eorū autem quæ sunt ad finem, est v̄sus. ergo uidetur, quod usus sit prius, quàm imperium.

¶ 3 Præt. Omnis actus potentie motæ a uoluntate, v̄sus dicitur: quia uoluntas utitur aliis potentiis, ut supra dictum est: sed imperium est actus rōnis, prout mota est a uoluntate, sicut dictum est. * ergo imperium est quidam v̄sus: cōmune autem est prius proprio. ergo usus est prius, quàm imperium.

SED CONTRA est, quod Damadicit, quod impetus ad operationem precedit usum: sed impetus ad operationem fit p̄ imperium. ergo imperium precedit v̄sum.

RESPON. Dicendum, quod usus eius quod est ad finem, secundū quod est in ratione referente ipsum in finem, precedit electionē, ut supra dictum est. * unde multo magis precedit imperium: sed v̄sus eius, quod est ad finem, secundum quod subditur potentie executiue, sequitur imperium, eo quod usus utentis coniunctus est cum actu eius, quo quis utitur. Non enim utitur aliquis baculo, antequam aliquo modo p̄ baculum operetur. Imperium autem non est simul cum actu eius cui imperatur: sed naturaliter prius est imperium, quàm imperio obediatur, & aliquando etiā est prius tempore. unde manifestum est, quod imperium est prius, quàm usus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omnis actus uoluntatis precedit hūc actum rationis, qui est imperiū: sed aliquis precedit, sc̄ electio, & aliquis sequitur, sc̄ v̄sus, quia post determinationem consilii quæ est iudicium rationis, uoluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei, per quod agendum est quod eligitur: & tunc demum uoluntas alicuius incipit uti exequendo imperium rōnis, quāquid uoluntas alterius, cum aliquis imperat alteri, quāquid autem uoluntas ipsius imperantis, cum aliquis imperat sibi ipsi.

AD II. dicendum, quod sicut actus sunt preuii potentis

nis, uidebit ut inuenis, ita actum trilitiæ. Quamuis in hoc casu putem, quod quia tristitia pendet ex dispositione organi, quod quandoque est dispositū ad hoc, propterea ita modica est tristitia, ut appareat non tritari. Inter actus autem appetitus sensitui, & partus uegetatiue, hoc interest, quod actus appetitus sensitui subit imperio in ordine ad propria principia elicitiua, & propria obiecta actus uero partus uegetatiue neutro modo subit imperio: sed concupiscētia, & applicatio eorum, sicut aliorum actiuorum, & passiuorum naturalium. Cadit enim sub imperio rationis concupiscere hoc pulchrum, ita quod & in potestate hominis est concupiscere, & non concupiscere: & concupiscere hoc, & non hoc. Sed non cadit sub rationis imperio, quod uirtus generatiua emittat, uel non emittat semen: aut quod generet, aut non: aut hoc, uel illud, quamuis cadat sub imperio applicationis uirtutis generatiue cum sua actione, si habet. Sicut uero cadit sub imperio, quod ignis excutitur ex lapide, sed hoc pendet ex uirtute lapidis percussis & ceteris, quamuis applicatio lapidis & ferri cum suis efficacibus ad excutiendum, sub imperio cadat. Unde non quadoque sic, & quæque non, pars generatiua imperio subditur: sed nūquid actus eius ut sic, imperio subditur: quamuis ipse cum sua efficacia & actione quæ naturam sequitur, applicabilitas imperio sub sit rationis, & propterea inter uoluntaria computatur.

Artic. q. 16 art. 1.

q. 16. art. 1.

Li. 2. Ortho. fidei, c. 22.

q. preced. artic. 4.

Utrum imperare pertineat ad animalia bruta.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod imperare cōueniat brutis animalibus, quia secundum Auic. Virtus imperans motum, est appetitiua: & uirtus exequens motū, est in musculis, & in nervis: sed utraq; uirtus est in brutis animalibus. ergo imperium inuenitur in brutis animalibus.

¶ 2 Præt. De rōne serui est, quod ei imperetur: sed corpus cōparatur ad animam, sicut seruus ad dominū, sicut dicit Philosophus in 1. * Poli. ergo corpori impetatur ab anima, etiam in brutis, quæ sunt composita ex anima, & corpore.

¶ 3 Præt. Per imperium homo facit impetum ad opus: sed impetū in opus inuenit in brutis animalibus, ut Dam. dicit. ergo in brutis animalibus inuenitur imperium.

SED CONTRA. Imperium est actus rationis, ut dictum est: sed in brutis non est ratio. ergo neque imperium.

RESPON. Dicendum, quod imperare, nihil aliud est, quod ordinare aliquid ad aliquid agendum cū quada intimitatiua motiōe. Ordinare autem est proprius actus rōnis: unde impossibile est, quod in brutis animalibus, in quibus non est rō, sit aliquo modo imperium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uis appetitiua dicitur imperare motum, in quantum mouet rōnem imperantē: sed hoc est solū in hominibus: in brutis autem animalibus uirtus appetitiua non est proprie imperatiua, nisi imperatiuum sumatur large pro motiui.

AD SECUNDVM dicendum, quod in brutis animalibus corpus quodam habet unde obediatur: sed anima non habet unde imperet, quia non habet unde ordinet. Et ideo non est ibi ratio imperantis, & imperati: sed solum mouentis, & moti.

AD TERTIVM dicendum, quod aliter inuenitur impetus ad opus in brutis animalibus, & aliter in hominibus. Homines. n. faciunt impetum ad opus per ordinationem rōnis, unde habet in eis impetus rōnem imperii: in brutis autem fit impetus ad opus p̄ instinctum naturæ: quia appetitus eorum statim apprehenso conuenienti, uel inconuenienti, naturaliter mouetur ad prosecutionem, uel fugā: unde ordinatur ab alio ad agendum: non autē ipsa seipsa

Supr. q. 11. art. 1. cor.

Ca. 1. medico.

Li. 2. c. 22.

art. preced.

Daus.

in cor. 11.

tentiis, ita obiecta actibus: obiectum autem usus, est F id, quod est ad finem. Ex hoc ergo quod ipsum imperium est ad finem, magis potest concludi, quod imperium sit prius usu, quam quod sit posterius.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut actus uoluntatis utentis ratione ad imperandum, praecedit ipsum imperium: ita etiam potest dici, quod istum usum uoluntatis praecedit aliquod imperium rationis, eo quod actus harum potentiarum supra seipsos inuicem reflectuntur.

ARTICVLVS IIII.

Utrum imperium, & actus imperatus, sint actus unus, uel diuersi.

Infr. q. 20. art. 3. cor. & ad 1. Et q. 9. 15. ar. 2.

AD QVARTUM sic proceditur. Videtur, quod G actus imperatus non sit unus actus cum imperio. Diuersarum enim potentiarum diuersi sunt actus: sed alterius potentiae est actus imperatus, & alterius ipsum imperium: quia alia est potentia quae imperat, & alia cui imperatur. ergo non est idem actus imperatus cum imperio.

¶ 2. Praet. Quaecumque possunt ab inuicem separari, sunt diuersa: nihil enim separatur a seipso: sed aliquando actus imperatus separatur ab imperio: praecedit enim, quandoque imperium, & non sequitur actus imperatus. ergo alius actus est imperium, ab actu imperato. H

¶ 3. Praet. Quaecumque se habent secundum prius & posterius, sunt diuersa: sed imperium naturaliter praecedit actum imperatum. ergo sunt diuersa.

Li. 2. Topic. c. 2. parum a principio som. 1.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit, * quod ubi est unum propter alterum, ibi est unum tantum: sed actus imperatus non est nisi propter imperium. ergo sunt unum.

Ca. ultimo paulo post principiu c.

RESPON. Dicendum, quod nihil prohibet aliqua esse secundum quid multa, & secundum quid unum. Quinimmo omnia multa, sunt secundum aliquod unum, ut Dion. dicit ult. cap. de diu. no. * Est tamen differentia attendenda in hoc, quod quaedam sunt simpliciter multa, & secundum quid unam: quaedam uero econuerso. Vnum autem hoc modo dicitur, sicut & I ens. Ens autem simpliciter est substantia: sed ens secundum quid, est accidens, uel etiam ens rationis. Et ideo quaecumque sunt unum secundum substantiam, sunt unum simpliciter, & multa, secundum quid. Sicut totum in genere substantiae compositum ex suis partibus uel integralibus, uel essentialibus, est unum simpliciter: nam totum est ens & substantia simpliciter: partes uero sunt entia & substantiae in toto. Quae uero sunt diuersa secundum substantiam, & unum secundum accidens, sunt diuersa simpliciter, & unum secundum quid. sicut multi homines sunt unus populus, & multi lapides sunt unus aceruus, quae est ueritas compositionis, aut ordinis. Similiter etiam multa indiuidua, quae sunt unum genere, uel specie, sunt simpliciter multa, & secundum quid unum: nam esse unum genere, uel specie, est esse unum secundum rationem. Sicut autem in genere rerum naturalium aliquod totum componitur ex materia, & forma, ut homo ex anima & corpore, qui est unum ens naturale, licet habeat multitudinem partium: ita etiam in actibus humanis actus inferioris potentiae materialiter se habet ad actum superioris, in quantum inferior potentia agit in uirtute superioris mouentis ipsam. Sic enim & actus mouentis primi formaliter se habet ad actum instrumenti: unde patet quod imperium, & actus imperatus sunt unus actus humanus: sicut quaedam totum est unum, sed est secundum partes multa.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si essent potentiae diuersae adinuicem non ordinatae, actus earum essent simpliciter diuersi: sed quando una potentia est mouens alteram, tunc actus earum sunt quodammodo unus. nam idem est actus mouentis, & moti, ut dicitur in 3. phys. *

AD SECUNDVM dicendum, quod ex hoc, quod imperium, & actus imperatus possunt abinuicem separari, habetur quod sunt multa partibus: nam partes hominis possunt abinuicem separari, quae tamen sunt unum toto.

AD TERTIUM dicendum, quod nihil prohibet in his quae sunt multa partibus, & unum toto, unum esse prius alio: sicut anima quodammodo est prius corpore, & cor est prius aliis membris.

ARTICVLVS V.

Utrum actus uoluntatis imperetur.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod actus uoluntatis non sit imperatus. Dicit enim Aug. in 8. * confes. Imperat animus, ut uelit animus, nec tamen facit: uelle autem est actus uoluntatis. ergo actus uoluntatis non imperatur.

¶ 2. Praet. Et conuenit imperari, cui conuenit imperium intelligere: sed uoluntatis non est intelligere imperium, differt enim uoluntas ab intellectu, cuius est intelligere: ergo actus uoluntatis non imperatur.

¶ 3. Praet. Si aliquis actus uoluntatis imperatur; par ratione omnes imperantur: sed si omnes actus uoluntatis imperantur, necesse est in infinitum procedere, quia actus uoluntatis praecedit actum imperantis rationis, ut * dictum est, qui uoluntatis actus fuerit imperatur, illud iterum imperium praecedit aliquis rationis actus, & sic in infinitum, hoc autem est inconueniens, quod procedatur in infinitum, non ergo actus uoluntatis imperatur.

SED CONTRA. Omne quod est in potestate nostra, subiacet imperio nostro: sed actus uoluntatis sunt in potestate nostra: nam omnes actus nostri intantum dicuntur in potestate nostra esse, in quantum uoluntarii sunt. ergo actus uoluntatis imperant a nobis.

RESPON. Dicendum, quod sicut * dictum est, imperium nihil aliud est, quam actus rationis ordinantis cum quadam motione aliquid ad agendum. Manifestum est autem, quod ratio potest ordinare de actu uoluntatis: sicut non potest iudicare, quod bonum sit aliquid uelle, ita potest ordinare imperando, quod homo uelit. ex quo patet quod actus uoluntatis potest esse imperatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut * Aug. ibidem dicit. Animus quando perfecte imperat sibi ut uelit, tunc iam uult: sed quod aliquando imperet, & non uelit, hoc contingit ex hoc, quod non perfecte imperat. Imperfectum autem imperium contingit ex hoc, quod ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandum, uel non ad imperandum: unde fluctuat inter duo, & non perfecte imperat.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut in membris corporalibus quodlibet membrum operatur non sibi soli, sed toti corpori, ut oculus uidet toti corpori: ita etiam est in potentiis anime. Nam intellectus intelligit non solum sibi, sed omnibus potentibus: & uoluntas uult non solum sibi, sed omnibus potentibus: & ideo homo imperat sibi ipsi actum uoluntatis, in quantum est intelligens, & uolens.

AD TERTIUM Dicendum, quod cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur, qui rationi subditur. Primus autem uoluntatis actus ex rationis ordinatione

Text. 201. 21. & p. 201. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. com.

2. di. 24. art. 1. cor. mal. q. 1. c. 3. ad 5. Ca. 9. parum te medium tom. 1.

11. 1. 2. 3.

Art. 1.

Art. 1.

D. 77.

D. 75.

1. 8. conf. 9. circa medium, 10.

99.

Infr. art. 16. art. 17.

tione non est: sed ex instinctu nature, aut superioris cause, ut supra dictum est: & ideo non oportet qd in infinitum procedatur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus rationis imperetur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod actus rationis non possit esse imperatus. Inconueniens enim videtur, quod aliquid imperet sibi ipsi: sed ratio est quod imperat, ut supra dictum est. ergo rationis actus non imperatur.

¶ 2. Præ. Id quod est per essentiam, diuersum est ab eo, quod est per participationem: sed potentia, cuius actus imperatur a ratione, est ratio per participationem, ut dicitur in 1. * Ethic. ergo illius potentia actus non imperatur, quæ est ratio per essentiam.

¶ 3. Præ. Ille actus imperatur, qui est in potestate nostra: sed cognoscere, & iudicare verum, quod est actus rationis, non est semper in potestate nostra. nõ ergo actus rationis potest esse imperatus.

SED CONTRA. Id quod libero arbitrio agim, nostro imperio agi potest: sed actus rationis exercetur per liberum arbitrium. dicit. n. Dama. * qd libero arbitrio homo exquirat, & scrutatur, & iudicat, & disponit. ergo actus rationis possunt esse imperati.

RESPON. Dicendum, qd quia ratio supra seipsam reflexitur, sicut ordinat de actibus aliarum potentiarum, ita etiam potest ordinare de suo actu: unde etiam actus suus potest esse imperatus. Sed attendendum est, quod actus rationis potest considerari dupliciter. Vno modo, quantum ad exercitium actus: & sic actus rationis semper imperari potest, sicut cũ indicitur alicui quod attendat, & ratione utatur.

Alio modo, quantum ad obiectum, respectu cuius duo actus rationis attenduntur. Primo quod est, ut veritatem circa aliquid apprehendat, & hoc nõ est in potestate nostra: hoc enim contingit per uirtutem alicuius luminis uel naturalis, uel supernaturalis: & ideo quantum ad hoc, actus rationis nõ est in potestate nostra, nec imperari potest. Alius autem actus rationis est, dum his, quæ apprehendit, assentit. Si igitur fuerint talia apprehensa, quibus naturaliter intellectus assentiat, sicut prima principia, assensus talium, uel dissensus non est in potestate nostra, sed in ordine nature: & id, proprie loquendo, nature imperio subiaceret. Sunt autem quedam apprehensa, quæ non adeo conuincunt intellectum, quin possit assentire, uel dissentire, uel saltem assensum, uel dissensum suspendere propter aliquam causam: & in talibus assensus ipse, uel dissensus in potestate nostra est, & sub imperio cadit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ratio hoc modo imperat sibi ipsi, sicut & uoluntas mouet seipsam, ut supra dictum est, in quantum. s. utraque potentia reflexitur supra suum actum, & ex uno in aliud tendit.

AD SECVNDVM dicendum, qd pp diuersitatem obiectorum, quæ actui rationis subduntur, nihil prohibet rationem seipsam participare: sicut in cognitione conclusionum, participatur cognitio principiorum.

AD TERTIVM patet responsio ex dictis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum actus appetitus sensitui imperetur.

¶ Super quest. decima-septime articulum septimum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod actus sensitui appetitus non sit imperatus. Dicit enim Apostolus Roma. 7. Non. n. quod uolo bonum, hoc ago. & Gloss. * exponit, qd homo uult non concupiscere, & tamen concupiscit: sed concupiscere est actus appetitus sensitui. ergo actus appetitus sensitui non subditur imperio nostro.

¶ 2. Præ. Materia corporalis soli Deo obedit, quantum ad transmutationem formalem, ut in primo habitum est: sed actus appetitus sensitui habet quãdam formalem transmutationem corporis. s. calorem, uel frigus. ergo actus appetitus sensitui nõ subdit imperio humano.

¶ 3. Præ. Proprium motuum appetitus sensitui est apprehensum secundum sensum, uel imaginationem: sed non est in potestate nostra semper, quod aliquid apprehendamus sensu, uel imaginatione. ergo actus appetitus sensitui non subiaceret imperio nostro.

SED CONTRA est, quod Grego. Nissenus dicit, quod obediens rationi diuiditur in duo, in desideratum, & irascituum, qd pertinent ad appetitum sensituum. ergo actus appetitus sensitui subiaceret imperio rationis.

RESPON. Dicendum, quod secundum hoc aliquis actus imperio nostro subiaceret, prout est in potestate nostra, ut supra dictum est: & ideo ad intelligendum qualiter sit in potestate nostra. Est autem sciendum, qd appetitus sensituius in hoc differt ab appetitu intellectiuo, qui dicitur uoluntas, quod appetitus sensituius est uirtus organi corporalis, non autem uoluntas. Omnis autem actus uirtutis uentis organo corporali, dependet non solum ex potentia anime, sed etiam ex corporali organi dispositione, sicut uisio ex potentia uisua, & qualitate oculi, per quam iuuatur, uel impeditur. unde & actus appetitus sensitui non solum dependet ex ui appetitiua, sed etiam ex dispositione corporis. Illud autem, quod est ex parte potentie anime, sequitur apprehensionem: apprehensio autem imaginationis, cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quæ est uniuersalis: sicut uirtus actiua particularis a uirtute actiua uniuersali. Et ideo ex ista parte actus appetitus sensitui subiaceret imperio rationis: qualitas autem & dispositio corporis non subiaceret imperio rationis. Et ideo ex hac parte im-

li septimi, collecto ex litera ordine apprehensionis, appetitus, motus cordis, & qualitates sequentis, aspice, quod uariis motus cordis ex apprehensione, & appetitu animali nascens, corpus mouet, & alterat secundum diuersas qualitates: alteratum autem corpus uarie etiam afficit imaginationem, & appetitum. ut superius habitum est, & uarie disponitur ipsum corpus ex hoc ad sanitatem ad cor, ad habilitatem hanc uel illam. Et cum hæc aspexeris, uidebis quod pluries accidentia continguntia personis patientibus exaltam, & humilimodi, causantur ex sua apprehensione originaliter: quæuis forte consuetudo mutata in naturam, etiam inuertas postmodum afficiat. Cuius signum est, quod si diutius ad oppositos mentis actus se toto conatu transferunt, ab humilimodi accidentibus deseruntur, ut experientia fide digna didici: quamuis exorbitans motus cordis manifeste apparens in his, sufficiens testimonium afferat, qd secundum naturale causarum ordinem hæc fiant, secundum quas materia corporalis nec proprio intellectui, nec angelico, sed diuino tantum obedit ad alterationem, nisi mediante motu locali. propter quod saluandum, hæc sunt dicta.

¶ In responsione ad tertium eiusdem septimi articuli aduerte duo. Primum est, quod imaginatio nõ quorumcunque, sed consideratorum a ratione, subest imperio rationis, si tamen imaginabilia sunt: quoniam imaginatio nata est ad imperium rationis forma re noua phantasma infra latitudinem intellectuum. quod dicimus propter eorum naturam, cuius imaginatio nõquam formabit phantasma coloris, qui nec a ratione eius intelligitur. Secundum est, quod tam imaginari, uel non imaginari hoc

Est gl. Aug. li. 3. contr. Iulia. ca. 26. tom. 7.

P. p. q. 105. arti. 1. & q. 110. ar. 2.

Li. 4. c. 8. circa med. & c. 9. in prin.

Art. 6.

D. 221.

q. 9. art. 4.

1. q. 113. art. ad 1.

Artic. 1.

Cap. ultimo. tom. 5.

Li. 3. de fide. ap. 23.

Art. 1.

D. 771.

D. 751.

Li. 3. cont. q. circa medium. co.

q. 9. art. 3.

Intra q. 10. arti. 1. & q. 10. arti. 4. Et ueri. q. 25. arti. 4.

Li. 4. c. 15. in princ. quodlibet eorum est principium. Ex prima enim habetur, qd motus ille non subditur imperio superioris partis: ex quo. n. est quasi separatim animal secundum seipsum, habet motum non imperatum ab alio. Ex secunda vero, qd motus iste est naturalis: quia principia oportet esse naturalia.

vnde, vt * Greg. Nyssenus dicit, qd vocatur naturale, quod generatum, & nutritiuum: & propter hoc actus vegetabilis animæ non subduntur imperio rationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quanto aliquis actus est immaterialior, tanto est nobilior, & magis subditur imperio rationis. Vnde de hoc ipso, qd vires animæ vegetabilis non obediunt rationi, apparet has vires infimas esse.

AD SECVNDVM dicendum, quod similitudo attenditur quantum ad aliquid, quia scilicet, sicut Deus mouet mundum, ita anima mouet corpus, non autem quantum ad omnia: non enim anima creauit corpus ex nihilo, sicut Deus mundum, propter quod totaliter subditur eius imperio.

AD TERTIVM dicendum, quod virtus & vitium, laus & vituperium non debentur ipsis actibus nutritiuæ, vel generatiuæ potentie, que sunt digestio & formatio corporis humani: sed actibus sensitiuæ partis ordinatis ad actus generatiuæ, vel nutritiuæ, puta, in concupiscendo delectationem cibi & venererum, & vtendo secundum quod oportet, vel non secundum quod oportet.

ARTICVLVS IX.

Vtrum actus exteriorum membrum imperentur.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, qd membra corporis non obediunt rationi quantum ad actus suos. Constat enim qd membra corporis magis distant a ratione, quam vires anime vegetabilis: sed vires anime vegetabilis non obediunt rationi, vt dictum est: ergo multo minus membra corporis.

¶ 2 Præ. Cor est principium motus animalis: sed motus cordis non subditur imperio rationis, dicit enim Gregor. Nyssenus, quod pulsatiuum non est persuasibile ratione: ergo motus membrorum corporalium non subiacet imperio rationis.

¶ 3 Præ. Aug. dicit 14. de ciui. Dei, qd motus membrorum genitalium aliquando importunus est nullo poscente, aliquid autem desistit inhiatentem: & cum in animo concupiscenti ferueat, friget in corpore: ergo motus membrorum non obediunt rationi.

SED CONTRA est, quod August. dicit 8. * confes. Imperat animus vt moueatur manus, & tanta est facultas, vt vix a seruitio discernatur imperium.

RESPON. Dicendum, qd membra corporis sunt organa quedam potētiarum anime, unde eo modo, quo potētie anime se habent ad hoc, qd obediāt rationi, hoc modo se habent et corporis membra. Quia igitur vires sensitiuæ subduntur imperio rationis, non autē vires naturales: ideo omnes motus membrorum, que mouentur a potētis sensitiuis, subduntur imperio rationis. Motus autē membrorum, qui consequuntur vires naturales, non subduntur imperio rationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd membra non mouentur seipsa, sed mouentur per potentias anime, quarum quedam sunt rationi viciniores, quam vires anime vegetabilis.

AD SECVNDVM dicendum, qd in his que ad intellectum & voluntatem pertinent, primum inuenitur id, quod est secundum naturam ex quo alia deriuantur, vt a cognitione principiorum naturaliter notorum, cognitio conclusionum, & a voluntate finis naturaliter desiderati, deriuatur electio eorum,

F que sunt ad finem: ita etiā in corporalibus motibus principium est secundum naturam. Principium autem corporalis motus est a motu cordis: unde motus cordis secundum naturam est, & non secundum voluntatem. Consequitur enim sicut per se accidens vitā, que est ex vnione corporis & anime: sicut motus grauium, & leuium consequitur formam substantialem ipsorum vn & a generante moueri dicitur secundum Philo sophum in 8 * Phys. & propter hoc motus iste vitalis dicitur. Vnde et Greg. Nyssenus dicit, qd sicut generatum, & nutritiuum non obedit rationi: ita nec pulsatiuum quod est vitale. Pulsatiuum autem appellatur motus cordis, qui manifestatur per venas pulsatiles.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei Hoc quod motus genitalium membrorum rationi non obedit, est ex pena peccati, vt. anima sine inobedientia ad Deum in illo præcipue membro penam inobedientie patitur, per quod peccatum originale ad posteros traducitur. Sed quia per peccatum primi parentis, vt infra dicitur, natura est sibi relicta subtracto supernaturali dono, quod homini diuinitus erat collatum: ideo consideranda est ratio naturalis, quare motus huiusmodi membrorum specialiter rationi non obedit, cuius causam assignat Arist. in lib. de causis motus animalium, dicens inuoluntarios esse motus cordis, & membri pudendi. f. quia ex aliqua apprehensione huiusmodi membra commouentur, inquam. f. intellectus & phantasia representant aliqua, ex quibus consequuntur passionem anime, ad quas consequitur motus horum membrorum non tamen mouentur secundum iussum rationis aut intellectus, quia. f. ad motum horum membrorum requiritur aliqua alteratio naturalis. f. caliditas, & frigiditas, que quidem alteratio non subiacet imperio rationis, specialiter autē hoc accidit in his duobus membris, quia vtrūque istorum membrorum est quasi quoddam animal separatim, in quantum est principium vitæ. Principium autē est virtute totum. Cor enim principium est sensuum, & ex membro genitali virtus exit seminalis, que est virtute totum animal: & ideo habet proprios motus naturaliter: quia principia oportet esse naturalia, vt dictum est.

H tasia representant aliqua, ex quibus consequuntur passionem anime, ad quas consequitur motus horum membrorum non tamen mouentur secundum iussum rationis aut intellectus, quia. f. ad motum horum membrorum requiritur aliqua alteratio naturalis. f. caliditas, & frigiditas, que quidem alteratio non subiacet imperio rationis, specialiter autē hoc accidit in his duobus membris, quia vtrūque istorum membrorum est quasi quoddam animal separatim, in quantum est principium vitæ. Principium autē est virtute totum. Cor enim principium est sensuum, & ex membro genitali virtus exit seminalis, que est virtute totum animal: & ideo habet proprios motus naturaliter: quia principia oportet esse naturalia, vt dictum est.

QVAESTIO XVIII.

De bonitate, & malitia humanorum actuum in generali, in undecim articulos diuisa.

EST hoc considerandum est de bonitate, & malitia humanorum actuum. Et primo, quo actio humana sit bona, vel mala. Secundo, de his que consequuntur ad bonitatem, vel malitiam humanorum actuum, puta, meritum, vel demeritum, peccatum & culpa.

¶ Circa primum occurrit triplex consideratio. Prima est de bonitate, & malitia humanorum actuum in generali. Secunda, de bonitate & malitia interiorum actuum. Tertia, de bonitate & malitia exteriorum actuum.

CIRCA primum quaruntur undecim. ¶ Primo, Vtrum omnis actio sit actio bona, uel aliqua sit mala.

¶ Secundo, Vtrum actio hominis habeat, quod sit bona, uel mala ex obiecto.

¶ Tertio, Vtrum hoc habeat ex circumstantia.

¶ Quarto, Vtrum hoc habeat ex fine.

¶ Quinto,

Tex. 29. & sequentibus. li. 4. c. 15. in princ. & ca. 16.

Cap. 16. 20. non procul a fin. tom. 5.

q. 85. ar. 3.

Capitulum 8. in principio.

In solu. ad 2.

¶ Super questionem de cimamoctauam.

CIRCA questionis 18. inquit, recolectio ex supradictis quid nominis actionis humane, & mali moralis. Primum enim sonat actus voluntarios: secundum, priuationem boni debiti actioni voluntariæ.

¶ Super

1. q. 8. ar. 3. ad 2. & 3. q. 188. art. 1. cor. & 2. di. 20. q. 1. ar. 2. ad 3. & ueri. q. 25. art. 4. ad 5. ar. 5. ad 24. & mal. q. 7. ar. 2. ad 15. ¶ ar. præced. lib. 4. c. 15.

Cap. 16. non procul a fine, tom. 5.

Ca. 9. parum a prin. tom. 1.